

Till: Justitiedepartementet

ju.remissvar@regeringskansliet.se

Diarienummer: Ju2021/02514

Remissyttrande från: Östersjöfred – Women's Baltic Peacebuilding Initiative

Datum och ort: 2021-10-26, Stockholm

Remissyttrande: Nya regler om utländska föräldraskap och adoption i vissa fall (SOU 2021:56)

Östersjöfred är en obunden ideell kvinnoorganisation. Vi arbetar för en fredlig samhällsutveckling utifrån ett kvinnoperspektiv. Utgångspunkt för vårt arbete är CEDAW, Kvinnokonventionen, och mål 16 i Agenda 2030. Med stöd i dessa två principiella åtaganden som gjorts av Sverige och i de jämställdhetspolitiska mål som riksdagen lagt fast formulerar Östersjöfred ojämställdhet som en pågående kris. Utifrån vår omfattande erfarenhet och kunskap i de sakfrågor som berörs använder vi oss här av rätten att yttra oss över betänkandet Nya regler om utländska föräldraskap och adoption i vissa fall (SOU 2021:56).

Inledande kommentarer

Surrogatarrangemang innebär alltid en handel med kvinnor och barn, i strid mot Kvinnokonventionen och andra lagar, konventioner och åtaganden som utgår från Mänskliga rättigheter och värnandet av människans värdighet att aldrig vara ett medel för andra och aldrig en vara att sälja eller köpa. Surrogatarrangemang ökar klyftorna i världen i motsats till andemeningen i Agenda 2030 och särskilt mål 5 och mål 16. De exploaterar utsatta. De sår split inom familjer. De spär på kvinnoförakt. De utsätter kvinnor för livsfara. De undandrar varje barns absoluta rätt att inte säljas, veta sitt ursprung och vem som är moder. Detta är inte ett betänkande för utsatta kvinnor och barn. Det är inte ett betänkande för en fredlig samhällsutveckling. Detta är ett betänkande för marknaden med kvinnor och barn som varor. Detta är ett betänkande "i tiden" som utredningen skriver, för köparna.

Utredningen Olika vägar till föräldraskap (SOU 2016:11) konstaterade att surrogatmoderskap inte är och inte ska vara tillåtet i Sverige och att surrogatarrangemang utomlands borde motverkas. Det är detta som gäller i Sverige. Efter 2016 har många länder infört eller utökat sina förbud mot surrogatengagemang. Handeln har då flyttat på sig. Internationella företag omsätter miljarder och har etablerat sig i Sverige där de under förra året annonserade med reapriser.

I vårt närområde är det framförallt i Ukraina som antalet surrogatkliniker ökat. Barnombudsmannen i Ukraina vädjade under 2020 om att ett förbud mot surrogatarrangemang, som han liknade vid slaveri, skulle införas. Sveriges utrikesdepartement underrättades.

Utredningen underlåter att redogöra för sakfrågans utveckling. Den saknar en analys utifrån ett kvinnoperspektiv, den skenar över barnrättsperspektivet och lägger förslag till lagstiftning som våldför sig på adoptionslagstiftningen.

Förslag och yrkanden

Övergripande

Utredningen har i sitt direktiv ålagts begränsningen att inget förslag som läggs får underlätta för svenskar att genomföra sina surrogatengagemang utomlands. Detta menar utredningen uppfylls av att utredningen inte föreslår att föräldraskap som uppstått genom surrogatarrangemang *automatiskt* ska erkännas i Sverige. Utredningen söker istället ignorera och kringgå de svenska värderingsmässiga och lagliga hinder som surrogatarrangemang i utlandet stöter på när barnet förs till Sverige och köparna ska fastslås som föräldrar. Metoderna är olika, resultatet detsamma. Köpet underlättas. **De lagda förslagen om anpassning av svensk lagstiftning strider mot utredningens grundförutsättning att inte underlätta surrogatarrangemang och avstyrks i sin helhet.**

Adoptionslagstiftning

Östersjöfred **avstyrker** utredningens förslag att undantag ska göras från vederlagsförbudet och alla andra föreslagna undantag och anpassningar som undergräver adoptionslagstiftningen. Det är till exempel förbjudet i Brottsbalken att vid annans adoption utverka samtycke eller tillstånd genom att utlova eller ge otillbörlig ersättning. Sådan otillbörlig ersättning förekommer alltid vid surrogatarrangemang. Vederlaget garanterar köparen ett barn och betänkandets förslag verkställer föräldraskap genom att urholka adoptionslagstiftningen.

Föräldrabalken reglerar att samtycke till adoption endast kan ges först efter att modern har återhämtat sig tillräckligt efter förlossningen. Detta upprätthålls aldrig i surrogatarrangemang eftersom surrogatmamman genom avtal avkrävs sitt samtycke att frånträda barnet innan barnet är fött.

Mater est - moderskapsprincipen

Vi **yrkar** att surrogatmodern alltid ska betraktas som vårdnadshavare i enlighet med mater est-principen när barnet kommer till Sverige. Samtycke av det slag som inhämtas inom ramen för surrogatarrangemang, vilket strider mot vår Föräldrabalk, bör inte erkännas i Sverige.

Östersjöfred **avstyrker** betänkandets förslag att moderskapsprincipen inte behöver lagfästas i svensk materiell rätt. Östersjöfred **föreslår** att moderskapspresumtionen ska lagfästas i nationell materiell rätt. Enligt barnkonventionen har barn rätt att få kännedom om och bli omvårdade av sina föräldrar. Enligt mater est-principen är den födande kvinnan barnets förälder. Denna rätt till relation avtalas bort i surrogatarrangemang.

Östersjöfred **avstyrker** utredningens förslag att det ska bli möjligt att erkänna utländska domstolsavgöranden som häver moderskapet för den kvinna som fött barnet.

Surrogatindustrin söker sig till länder där det finns många utsatta kvinnor och där kvinnors rättigheter har ett svagt skydd. I Sverige bör det stå klart att surrogatmoderskap per se strider mot

svensk rättsordning. Östersjöfred **avstyrker** utredningens förslag att utländska moders- och faderskap till följd av surrogatarrangemang ska kunna gälla i Sverige.

Fråndragande tilltänkt förälder

Östersjöfred **tillbakavisar** utredningens antagande att det är osannolikt att en tilltänkt förälder skulle ångra sig. Surrogatarrangemang är köparens marknad. Ju mer kunskap som kommer fram om denna verksamhet lär vi oss om köpare som inte är nöjda med produkten, barnet. Samtidigt som surrogatmodern avtalar bort sin rätt att avsluta graviditeten kan de av köparna tvingas till abortering av ett eller flera foster när antalet eller kön inte stämmer överens med önskemålen. Barn med funktionsnedsättningar lämnas kvar och hamnar på barnhem. Barn är ingen rättighet för någon. Alla barn har samma rättigheter. Utredningens förhållningssätt till surrogatindustrins effekter kan i bästa fall beskrivas som aningslöst.

Ny utredning

Östersjöfred **föreslår** att en ny utredning tillsätts med uppdrag att ta fram förslag till införande av ett förbud mot surrogatmoderskap. Direktivet bör ge uppdrag till en kartläggning av surrogatindustrin och utföras utifrån såväl kvinnorättsliga som barnrättsliga principer. Ett förbud skulle stärka barnets rättighetskydd och underlätta för vuxna att inte utsätta barn för sådana beslut som leder till att barn hamnar i en situation där de är i behov av skydd.

Gertrud Åström

Ordförande Östersjöfred/styrelsen för Östersjöfred